



SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Lenke Poastačujuhús/adre Tel: 78 47 40 00
Poastaboksa/postboks 3 Org.nr: 974 760 347
9735 Kárášjohka/Karasjok [váldde oktavuoda/ta kontakt](#)
Áššemeannudeadji Elina Hakala
saksbehandler
Tel: +47 78 47 40 24

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep.
0033 OSLO

ÁŠŠI/SAK
23/1008 - 2

MIN ČUJ./VÁR REF.
23/15906

DIN ČUJ./DERES REF.
23/244

BEAIVI/DATO
25.04.2023

Sametingets uttalelse til offentlig høring av NOU 2023: 3 Mer av alt - raskere

Vi viser til deres brev datert 1.2.2023 vedrørende offentlig høring av Energikommisjonens utredning NOU 2023: 3 «Mer av alt – raskere». Departementet ber særlig om høringsinstansenes syn på kommisjonens vurderinger og forslag.

Fremtidsutsikter presentert i rapporten og Sametingets politikk

Energikommisjonen legger til grunn av tiltak for å redusere klimagassutslippene og samtidig øke industriaktiviteten vil bety økt kraftforbruk i Norge fremover. Samtidig spriker prognosene for antatt energibehov opp mot 2030. Energikommisjonen mener det er grunn til å anta en vekst mellom 21 og 35 TWh mens noen prognoser antyder en vekst opp mot 75 TWh i økt forbruk. Sametinget registrerer at forskjellen mellom presenterte tall er stor.

Sametingets plenum har i sak 008/19 *Klimaendringer og rettferdig utvikling* konstatert at Sametinget erkjenner at det må føres en tydelig klimapolitikk for å stoppe klimaendringer som truer alt liv på jorden. I plenumsvedtaket fra 2019 anerkjente Sametinget at utslippene av klimagasser må reduseres med 45 prosent innen 2030.

Ved endringene i *Lov om klimamål* i 2021 har Norge nå forpliktet seg til at klimagassutslippene skal reduseres med minst 50 og opp mot 55 prosent fra utslippsnivået i referanseåret 1990 frem mot 2030. Behovet for inngripende endringer i samfunnet er tydelig.

Samtidig løfter Sametingets plenum frem behovet for kretsløpøkonomi for å ivareta de globale bærekraftmålene. Dagens økonomi, der evig vekst er målet, skaper ubalanse i samfunn og natur. I kretsløpøkonomi er målet redusert forbruk og økt livskvalitet. Det må nødvendigvis ikke bli mer av alt og raskere. Det bør heller bli mer balansert av alt og på en klokere måte.

Sametingets plenum påpeker også at det er viktig at klimarettferdighet vurderes før tiltak i urfolks områder planlegges. Urfolk har ikke skapt klimakrisen, da er det rimelig at utbygninger til fornybar energi i deres områder ikke iverksettes av stater eller andre før det berørte urfolket har gitt sitt frie og informerte forhåndssamtykke.

Merknader til foreslåtte tiltak for mer effektiv og fleksibel energibruk

Sametinget registrerer at selv om rapportens overskrifter kan tolkes til mer av alt i forbruk og produksjon, er en god del av energikommisjonens foreslåtte tiltak rettet mot energisparing og effektivisering av energiforbruket. Dette mener vi ikke bør underkommuniseres.

Energi, i likhet med andre ressurser, vil være en begrenset ressurs i fremtiden. Derfor mener Sametinget at Energikommisjonen løfter frem viktige momenter i sine forslag for energisparing i både næringsliv og

husholdninger gjennom blant annet forslag om nasjonal handlingsplan for energieffektivisering, krav til energiutnyttelse og -gjenvinning i utslippskonsesjoner samt styrkede krav for energieffektive hus.

Sametinget mener det er tydelig at mulighetene for energisparing i samfunnet er store. Energikommisjonen antyder at samlet vil energieffektivisering bidra inntil 25TWh innen 2030 sammenlignet forbruket i 2015. En slik mulighet kan ikke samfunnet miste, og energieffektivisering bør prioriteres høyt.

Merknader til foreslåtte tiltak for fjernvarme, bioenergi og varmepumper

Energikommisjonen legger til grunn at om lag halvparten av elektrisitetsbruken i bygninger går til varmeformål. I tillegg har industrien stort varmebehov. Energikommisjonen foreslår tiltak for å gjøre fjernvarmen fra spillvarme fra industrien bedre utnyttet.

Sametinget mener det hører til tanken bak kretsløpøkonomi, at ressurser ikke går tapt. Derfor vil tiltak som fremmer utnyttelse av spillvarme fra industrien, fjernvarme og utnyttelse av omgivelsesvarme være viktige i fremtiden.

Merknader til tiltak for økt kraftproduksjon

Energikommisjonen kommer med en rekke anbefalinger for økt kraftproduksjon gjennom vannkraft, vindkraft på land og til havs samt solkraft. Bruken av kjernekraft avvises.

Sametinget mener det vil være svært krevende å øke omfanget av vindkraftutbygginger i samiske områder på bakgrunn av konsekvensene for arealgrunnlaget for samisk kultur og næringer. Sametingets plenum har ved behandling av sak 043/20 *Vindkraft på land- Sametingets syn* slått fast at

«Sametinget avviser at samiske interesser skal vike og bli skadelidende for at eksterne aktører skal kunne profitere på båndlegging av viktige bruks- og naturområder. Sametinget avviser alle inngrep som følge av vindkraftutbygging i samiske områder hvor samiske næringsinteresser eller rettighetshavere blir berørt uten å ha gitt sitt samtykke.

Sametinget gir ikke tilslutning til at det legges til rette for mer vindkraftutbygging i reinbeiteområder. Belastningene med fremtidig vindkraftutbygging i kombinasjon med annen infrastrukturbygging og også belastningen statens rovdyrpolitikk fører til, vil være for store for berørt reindrift over hele reindriftnorge».

Når det gjelder vindkraft til havs viser Sametinget til Lov om fornybar energiproduksjon til havs (havenergilova) § 1-5 om vektlegging av samiske interesser:

Ved vedtak i medhald av lova som direkte rører ved samiske interesser, skal det innanfor dei rammene som gjeld for den einskilde føresegna leggjast tilbørleg vekt på omsynet til naturgrunnlaget for samisk kultur.

Sametinget mener det er behov for å vektlegge naturgrunnlaget for fiskerinæringen, som har vært bærebjelke for små samfunnene langs kysten i uminnelige tider. Etablering av havvind skal ikke gå på bekostning av naturgrunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse.

Merknader til raskere og bedre saksgang

Sametinget anser at Energikommisjonens vurdering av mulige tiltak til raskere og bedre saksgang for kraftkonsesjoner, er illevarslende i sin mangel på innsikt og interesse i ivaretagelse av naturgrunnlaget for samisk kultur og næringer i møte med kraftutbygginger. Sametinget registrerer at kommisjonen slår fast at folkeretten og urfolksrettigheter må respekteres samt at staten må sikre urfolks materielle menneskerettigheter og at prosessuelle bestemmelser ivaretas. Sametinget mener at kommisjonen allikevel ikke har tatt innover seg at ivaretagelse av urfolksrettigheter ikke bare handler om prosess, men sikring av folk og kultur slik at de skal kunne utvikle seg på sine egne premisser.

Kommisjonen foreslår at det bør utredes på et mer generelt grunnlag hvordan en kan sikre prosessuelle regler som ivaretar urbefolkningens rettigheter og samtidig ivaretar hensynet til forsynings sikkerheten, klimamålene og kraftbehovet. Sametinget kan ikke se hva kommisjonen med dette forslaget sikter til. Endringene i sameloven, §4 som handler konsultasjoner trådte i kraft i 2021. Konsultasjonsregelverket skal sikre prosessuelle regler for hvordan statlige eller kommunale myndigheter skal søke å oppnå enighet med både direkte berørte samiske interesser og Sametinget i konkrete spørsmål og tiltak. Prosessuelle regler finnes allerede, men det kan sikkert gjøres tiltak for å forbedre kunnskap og etterlevelse av reglene.

Noe annet blir vurdering av når tålegrensen for urfolkscultur eller urfolksnæringer er nådd i møte med inngrep og arealbeslag. Slik Fosen-dommen har tydeliggjort, finnes det en materiell skranke, hva en urfolksnæring kan tåle av inngrep i sitt område. Denne grensen skal statene ikke bryte uten at det får konsekvenser. Det pågående brudd på menneskerettigheter på Fosen kan ikke unnlates å tas til betraktning når man snakker om fremtidige muligheter for utbygging av mer vann- og vindkraft i samiske områder.

Regulering av den menneskerettslige materielle grensen for inngrep i samiske områder er foreslått av Samerettsutvalget i NOU 2007:13. I Prop 86 L (2020-2021) Endringer i sameloven mv. (Konsultasjoner) gis det uttrykk for at departementet vil vurdere en slik lovregulering. Fosen-dommen har gjort behovet for oppfølging av forslagene fra samerettsutvalget svært tydelig. Sametinget anser at et viktig spor i oppfølging av dommen, er å sette i gang et arbeid med lovgivning om vurderingsgrunnlaget opp mot SP art. 27. I Norges institusjon for Menneskerettigheter (NIM) sin rapport «*Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder*» foretas en gjennomgang av hvilket menneskerettslig vern mot inngrep som følger av SP art. 27, og hvilke vurderingstemaer som inngår i dette. Sametinget mener NIMs rapport gir et godt grunnlag for igangsetting av et bredt arbeid.

Utbygging av mer kraft både til lands og til havs vil kreve omfattende prosesser med samiske rettighetshavere. Sametinget har en tydelig forventning av at direkte berørte samiske rettighetshavere sikres kapasitet og ressurser for å kunne delta i beslutningsprosessene på en forsvarlig måte. Samisk tradisjonell kunnskap bør også legges til grunn for beslutninger i større grad enn det gjøres i dag.

Sametinget har problematisert spørsmålet om forhåndstiltredelse i vindkraftsaker overfor regjeringen i flere sammenhenger. Medlemmene Lundberg, Stubholt og Tennbakk i Energikommisjonen løfter også opp dette, og anbefaler at det bør utredes om denne praksisen bør opphøre, men henvisning til nettopp NIMs rapport «*Menneskerettslig vern mot inngrep i samiske bruksområder*». Sametinget forventer at ulempene ved forhåndstiltredelse også blir vurdert når regjeringen vurderer tiltak til bedre saksgang i kraftutbyggingssaker.

Merknader til tiltak for økt nettkapasitet

Sametinget mener at utvalgets rapport ikke klarer å fange opp de negative konsekvenser som følger av etablering av høyspentlinjer i tradisjonelle samiske områder. Transmisjonsnettet som 420-kV linjene medfører, vil kunne få store negative konsekvenser for samisk reindrift og utmarksbruk. Sametinget mener at det kan ikke hastes ved etablering av kraftlinjer på en måte som går på bekostning av naturgrunnlaget for samisk kultur og samenes folkerettslige beskyttelse som urfolk.

Sametingets plenum har i sak 024/22 *Prinsipiell holdning til utbygging av 420 kV kraftlinjer i samiske områder* gitt tydelige signal om hvilke forventninger Sametinget har for kraftinfrastruktur:

«Kraftlinjene skal være dimensjonert for en bærekraftig fremtid også ut fra samiske rettighetshavernes, næringsutøvernes og lokalsamfunns behov. Sametinget aksepterer ikke at infrastrukturtiltak tilrettelegger for nye næringer, slik som vindkraftindustri, som igjen vil være direkte ødeleggende for samisk reindrift og utmarksbruk.

Det følger av folkerett og norsk lov at direkte berørte samiske interesser og rettighetshavere skal gis mulighet til å delta på beslutningsprosessene om bruk av deres tradisjonelle landområder. Direkte berørte samiske interesser skal konsulteres med formål å oppnå deres sitt fritt, informert forhåndssamtykke til planlagte tiltak og beslutninger.»

Sametinget kan derimot støtte utvalgets forslag om at det må etableres kriterier for samfunnsmessig betydning som basis for prioritering av behandling av søknader om nettilknytning. Ved definering av den samfunnsmessige betydningen må også behovene som de samiske samfunnene har veie tungt.

Oppfølging av utredningen

Sametinget forventer å bli konsultert i regjeringens oppfølging av utredningen når det gjelder mulige tiltak, lovendringer eller forskrifter som kan berøre samiske samfunn og interesser direkte.

Dearvvuodaiguin/Med hilsen

Andreas Stångberg
juogushoavda / seksjonssjef

Elina Hakala
seniorráđđeaddi/seniorrådgiver

*Dát reive lea elektrovnnalaččat dohkkehuvvon ja sáddejuvvo vuolláičállaga haga./
Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.*

Reivve vuostáiváldi / Hovedmottaker:

Olje- og
energidepartementet

Postboks 8148 Dep.

0033

OSLO